

СЕКЦІЯ 1. ЕКОБЕЗПЕКА СУСПІЛЬСТВА ТА ІНКЛЮЗІЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Олена БУЛАТОВА

*доктор економічних наук, професор,
перший проєктор, Маріупольський
державний університет, м. Маріуполь*

КОНТРАВЕРСІЙНІСТЬ ПОЛІТИКИ РЕСУРСНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ З ПОЗИЦІЙ ФЕНОМЕНУ СТАЛОСТІ

Принцип рівності між поколіннями є одним із самих основних принципів сталого розвитку і в більш широкому сенсі феномену сталості [1]. Тим не менш, на диво мало практичної уваги було приділено як науковцями, так і практиками [2-8], питання того, в який спосіб координувати експлуатацію невідновлюваних природних ресурсів, лишаючись поза дискусій щодо оптимальних ставок виснаження останніх. Суверенні фонди можуть в деяких випадках прямо вирішувати це питання шляхом резервування коштів для майбутніх поколінь, але вони також можуть бути виснажені непідконтрольними громадськості урядами на підтримку поточних бюджетних виплат, що власне суперечить статуту таких фондів.

Серед найбільш руйнівних асоціацій ресурсного націоналізму є феномен ресурсного прокляття, коли залежність від доходів від природних ресурсів породжує економічні викривлення, сприяє поширенню корупції і в крайніх випадках стимулює насильство, призводячи до громадянських воєн. Окреслене стало підґрунтям вимог, адресованих не лише компаніям, а і урядам, до декларації інвестицій у відповідні сектори та використання дивідендів/надходжень, іншими словами, було встановлено вимоги транспарентності при визначенні пріоритетності державних витрат на основі ресурсних доходів. Без прозорості зв'язків між доходами від природних ресурсів і планами державних витрат, зусилля по оцінці вкладу ресурсного націоналізму до сталого розвитку і зеленого зростання істотно ускладнюються. Як зазначає О. Іващенко, хоча ОЕСР, ЮНЕП, Світовий банк та інші міжнародні організації по-різному визначають зелене зростання, всі вони, здається, розглядають зелене зростання як важливу стратегію досягнення сталого розвитку [2, с.134].

Негативні практики, що висвітлюються прихильниками ідеї публічності державних видатків, також є ознакою підходів деяких країн з «ресурсним націоналізмом» до управління природними ресурсами. Наприклад, у багатьох країнах, контракти щодо природних ресурсів не є загальнодоступними і можливості, навіть урядовців, не кажучи вже про громадськість, щодо ведення

контролю є обмеженими. Було б невірною припускати, однак, що є вкорінені зв'язки між «ресурсним націоналізмом» і непрозорим управлінням контрактами і доходами. Дійсно, деякі прояви ресурсного націоналізму є реакцією проти попередньої негативної практики або інвестиційної спадщини корупції в секторі природних ресурсів.

До прикладу, у Болівії суперечки щодо розподілу істотно збільшених вуглеводневих доходів спричинили велику занепокоєність серед громадськості, адже по факту чіткий розподіл між планами з витрат доходів від нафти і газу та витрат, отриманих з інших джерел, уряд так і не зміг надати. Незважаючи на те, процеси спільного планування на місцевому рівні здатні допомогти забезпечити участь громадськості у процесі прийняття бюджетних рішень, і такий механізм доводить свою адаптивність та ефективність не лише на регіональному, але й на національному рівнях. Втім, хоча уряд Болівії і узяв на себе зобов'язання поширювати доходи країни від нафти і газу справедливо, цілий ряд факторів перешкоджають досягненню цієї мети, що свідчить про необхідність ефективного управління потенціалом державного сектора для підтримання ресурсного націоналізму в цілях сталого розвитку.

На даний момент відсутня регуляторна база, яка б визначала правила та механізми оптимального структурування механізмів розподілу доходів, як на національному так і місцевому рівнях, або інструменти прийняття рішень для розподілу тягаря локалізації та інтерналізації екологічних та соціальних збитків, пов'язаних з розвитком ресурсної бази країни. Проте, відсутність чітких рамок для розподілу доходів між національним та субнаціональним рівнями може серйозно обмежувати розвиток спільноти або посилювати нерівномірність в розподілі вигод від сталого розвитку та залученні соціальних інвестицій індивідуальних інвесторів. Іншими словами, досягнення мети підвищення доходів від нафти і газу за допомогою ресурсного націоналізму не означає, що доходи розподілятимуться справедливо.

Приклад Болівії тут не є унікальним. Так, в Малайзії географічне розміщення основних місць видобутку природних ресурсів є набагато менш вигідним для національної єдності, ніж в Нігерії: багаті ресурсами регіони Сабах і Саравак не є частиною материка Малайського півострова. Тим не менш, протягом десятиліть Сабах і Саравак істотно поступалися використанням доходів від природних ресурсів для національного розвитку.

Відтак з тим, аби ресурсний націоналізм сприяв сталому розвитку, мають бути задіяні ефективні системи стримувань і противаг. У ряді країн з ресурсним націоналізмом, система стримувань і противаг діє невиважено і, отже, ймовірність того, що приймаючі держави зможуть подолати збільшення доходів і зниження якості державних витрат є обмеженою.

Асоціація з видобувної промисловості Болівії - Міжнародна рада з видобування корисних копалин і металів (ІСММ), в своїй ініціативі з ресурсного забезпечення, серед іншого, спрямована на виявлення безлічі факторів, які б дозволили деяким країнам отримати користь від їх значної забезпеченості ресурсами за допомогою економічного зростання і зниження рівня бідності та уникнути так званого «ресурсного прокляття». Вона також має на меті визначення деяких практичних кроків, які можуть бути прийняті компаніями, урядами, місцевими громадами та установами з надання допомоги в створенні таких сприятливих факторів, де вони відсутні. Двома традиційними поясненнями соціально-економічних показників є якість управління і якість макроекономічного управління, останнє з яких залежить від першого.

Спираючись на огляд існуючої літератури, консультанти ІСММ дійшли до висновку, що ефективне управління складається з п'яти компонентів: 1) сильні держави, адміністративний потенціал, зобов'язання уряду, що заслуговують довіри; 2) обмеження сили держави; 3) сумісність формальних і неформальних інституцій; 4) формальні економічні інститути для контролю та підтримки ринків; 5) технічний потенціал. Тим не менш, вони визнають, що проекти з видобутку ресурсів самі по собі мають потенціал, щоб позитивно чи негативно вплинути на ефективне управління. Корпоративна відповідальність теж є важливим фактором, що впливає на результативність політики ресурсного націоналізму.

Список використаних джерел:

1. Іващенко О.А. Концепція сталості у фокусі цілей сталого розвитку. Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. С. 289-291.
2. Іващенко О.А. До питання про співвідношення понять "зелене зростання", "сталий розвиток", і "зелена економіка": від колізії до консенсусу. Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю: Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 17 березня 2021 року / упоряд. О.А. Іващенко. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2021. С. 132-136.
3. Панченко В. Г. Діалектика сталого розвитку і ресурсного націоналізму як протекціоністської політики. Матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, можливості, перспективи». м. Ужгород, 16-17 лютого 2018 р. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С.21-23.

4. Резнікова Н. В. *Економічна кон'юнктура розвинених країн: навч. посіб. у 2-х ч.* Київ: Аграр Медіа Груп, 2021. Ч.1. 422 с.
5. Melnyk T., Reznikova N., Ivashchenko O. *Problems of statistical study of "green economics" and green growth potentials in the sustainable development context.* *Baltic Journal of Economic Studies.* 2020. Vol. 6 (3). P. 87-98.
6. Reznikova N., Zvarych R., Zvarych I., Shnyrkov O. *Global circular e-chain in overcoming the global waste.* *Procedia Environmental Science, Engineering and Management.* 2019. Vol. 6. P. 641-647. URL: http://procedia-esem.eu/pdf/issues/2019/no4/72_Reznikova_19.pdf
7. Reznikova N., Ivaschenko O., Rubtsova M. *Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development.* *Економіка та держава.* 2020. № 7. С. 24-31.
8. Reznikova N. *Transnationalization as an aggravator of the nature use problem: challenges on the way to sustainable development.* *Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки».* 2016. №7. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/163

Наталія РЕЗНІКОВА

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри світового
господарства і міжнародних
економічних відносин,*

*НН Інститут міжнародних відносин
Київського національного Університету
імені Тараса Шевченка, м. Київ*

**ПОЛІТЕКОНОМІЯ ДОПОМОГИ В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

В українському експертному середовищі точаться активні дискусії щодо плану післявоєнного відновлення економіки. Все частіше для визначення вектору відбудови на користь реіндустріалізації та інтеграції української економіки в глобальні ланцюги створення вартості [1], а відтак розвитку технологічної та інноваційної складових економічної безпеки [2-4] у нас і за кордоном як історичну аналогію називають поняття «план Маршалла» [5]. Здається, західні лідери досягли солідарності у визнанні необхідності застосування щодо України американського плану, подібного до того, який був застосований після Другої світової війни для Європи. В українському